

Administrasjonsrådet — Forts. fra 2. side

der til Nord-Trøndelag. Den geografiske ramme for administrasjonsrådets myndighet var blitt en annen enn den hadde vært til å begynne med.

Ved siden av tiltakene på penge-, produksjons- og omsetningssiden måtte administrasjonsrådet selvfølgelig også gripe inn i forbruket. På dette felt hadde rådet en god utgangsposisjon, for såvidt som vårt land hadde ekstraordinært rikelige forsyninger på det tidspunkt da krigen kom. På tross av at det altså ikke var noen øyeblikkelig knapphet, var det klart at en krise ville oppstå om ikke så lenge dersom forbruket forble ukontrollert. De viktigste varer måtte derfor rasjoneres. Visse rasjonerings tiltak ville forøvrig ganske sikkert ha kommet selv om Norge hadde greid å holde seg utenfor krigen.

Efteringen av Sør-Norge førte etter hvert til at tyskerne øvde sterkere press på administrasjonsrådets økonomiske politikk. Men iallfall i de første tre—fire uker av sin funksjonstid fikk rådet stort sett følge sin egen linje, til gagn for landet og for befolkningen. Dette skapte en ro og tillit som var av vesentlig betydning i en fase av utviklingen da krigen ute i Europa åpnet dystre perspektiver. Det er vel tvilsomt om det norske folk overhodet hadde greid å holde hodet oppe i disse uker dersom det ikke hadde hatt et pålitelig forvaltningsorgan som skapte orden i de mest nærliggende ting. Så lenge april varte, og et stykke inn i mai, må man derfor si at administrasjonsrådsordningen helt ut svarte til hensikten.

Efter rømmingen av Sør-Norge forandret imidlertid situasjonen seg etter hvert merkbart. Den tyske jernklo lukket seg stadig fastere om vårt land. Dette førte til utbredt defeatisme på visse ledende hold i folket. Den 10. april hadde Kongen og hans regjering avvist de første forhandlings- og fredsfremstøt fra tysk side. Men de krefter på tysk — og norsk — side som ville at man skulle forhandle seg frem til en fred, var dermed ikke satt ut av spillet. Selv i dagene umiddelbart før oppneyningen av administrasjonsrådet var det en viss aktivitet i forhandlingsfronten. Opprettelsen av det nye forvaltningsorgan dempet denne virksomhet noe ned, men den døde aldri hen-

Når den en tid spaknet, skyldtes det for en del at det fremdeles var uklart hvordan krigen i Norge ville utvikle seg, bl. a. var det vanskelig å vite noe om effektiviteten av den allierte hjelpe-aksjon. Det var forståelig at det en tid var en overdreven optimisme. Dette førte naturlig til at fredsfølerne ble trukket noe tilbake.

I begynnelsen av mai ble det imidlertid klart for de fleste at det bar mot tysk seier ikke bare i Sør-Norge, men i store deler av Nord-Norge også. Optimismen hadde fått en uopprettelig knekk, og defaultistene fikk friere spillerom enn de hadde hatt i de siste april-uker. Det varte ikke lenge før ønsket om forhandlinger mellom Kongen og regjeringen på den ene siden og tyskerne på den andre ytre seg med ny styrke.

I det siste stortingsmøte på Elverum var det oppnevnt et åttemannsutvalg som skulle ha til oppgave å holde forbindelsen mellom storting og regjering ved like. Bare et par dager etter at de norske og allierte tropper var trukket ut av Sør-Norge, kom dette utvalg sammen for å drøfte situasjonen. Mange fant det naturlig at utvalget nå ble aktivisert på forhandlingsfronten. Det ble derfor besluttet at fire av dets medlemmer skulle reise til Kongen for å gjenoppta kontakten. Tyskerne nektet dem dog å reise.

I og med at forhandlingsoppøkelset på nytt var ute og gikk, ble det vanskeligere tider for administrasjonsrådet. Det var jo ikke til å unngå at enkelte så hen til rådet som et naturlig forhandlingsorgan. Videre var det mange som mente at det burde omdannes og utvides for bedre å svare til den endrede militære og politiske situasjon. Hittil hadde administrasjonsrådet uten all tvil vært hva det med rette skulle være. Nå oppstod en viss fare for at det kunne bli manøvrert og presset til å være noe det ikke burde være.

Til dette kom at administrasjonsrådets formann, fylkesmann Christensen — en renskåren hævdingsskikkelse og varm forsvarsvenn — var dypt skuffet over nordmennene og utviklingen i Norge i tiden før og omkring den 9. april. Han syntes å ha mistet sin tro på det norske folk, særlig på dets evne til å tale en lang krigs og okkupasjons savn og lidelser. Hans reaksjon var forståelig, men den kunne likefullt, slik som situasjonen engang var blitt, komme til å bli en psykologisk Achilles-hæl. Andre medlemmer av administrasjonsrådet delte ikke formannens nasjonale pessimisme. De hadde tro på at det norske folk hadde sjelelige ressurser som det på lang sikt ville kunne trekke på. De skarpest profilerte skikkelser i så måte var Jahn og Seip.

I løpet av hele mai måned var det, tør man vel si, fare for at administrasjonsrådsordningen skulle komme på glid. Det lot seg vanskelig gjøre å tviholde på alle detaljer i den opprinnelige ordning. Myndighetsområdet hadde fått en så sterk utvidelse at man måtte frykte at rådet simpelthen ikke ville kunne få arbeidet unna med

den bemanning det hadde i starten. Neppe noen hadde med grunn kunnet motsette seg en utvidelse av rådet. Men en slik utvidelse, hvor begrunnet den enn måtte være, ville med én gang reise et personspørsmål. Man måtte frykte at okkupasjonsmakten ville benytte anledningen til å manøvrere en trojansk hest inn i rådet, slik at det ville kunne bli oppspist innenfra.

Når dette ikke skjedde, skyldtes det ikke minst den fundamentale styrke rådet eide i de personer det opprinnelig bestod av. Men det skyldtes også at nye momenter og nye grupper kom til å gjøre seg gjeldende på forhandlingsfronten. Ikke minst ble stortinget etter hvert bragt sterkere inn i bildet, først gjennom åttemannsutvalget, senere gjennom sitt presidentskap. Der ved unngikk administrasjonsrådet å komme i akutt åndenød. På den andre siden kunne det ikke unngås at rådets medlemmer, qua enkeltpersoner, ble hvirvlet inn i forhandlingskarusellen.

Den 7. juni ble krigen i Nord-Norge oppgitt av de norske og allierte styrker. Den samme dagen reise Kongen og Kronprinsen til England. Regjeringen fulgte med. Både Kongen og regjeringen holdt fast ved at krigen skulle fortsettes med alle midler. Dette var en viktig beslutning, etter beslutningen den 10. april den viktigste seier i krigen hittil.

Her er ikke stedet til å behandle de fremstøt som nå ble gjort på forhandlingsfronten både fra norsk og tysk side. Det vil bli gjort i et par senere artikler. Administrasjonsrådet fortsatte å være i funksjon sommeren over. Men dets reelle myndighet ble etter hvert begrenset, delvis ved det press tyskerne nå øvde, delvis ved at andre kretser gjorde seg mer og mer gjeldende i det politiske spill. Først den 25. september, gjennom Terbovens tale i Kringkastingen, fikk rådet sin endelige avskjed. Det hadde da vært i funksjon litt over fem måneder.

På en måte hadde administrasjonsrådet overlevd seg selv. Det heldigste hadde vel vært at det var kommet til opphør samtidig med krigs avslutningen i Norge. På det tidspunkt så det imidlertid ut til at dets dager under alle omstendigheter var talte, og at det i løpet av kort tid mer eller mindre frivillig ville måtte finne seg i at nye styreorganer ble opprettet i det besatte Norge.

Ved på et tidlig og betimelig tidspunkt å skape orden av kaos hadde administrasjonsrådet bevist sin berettigelse. Men samtidig var det i og med selve sin eksistens, en mulig kanal for våre fiender og våre egne defaultister. Det bestod sin prøve på tilfredsstillende vis. Verre ble det da kretser utenfor administrasjonsrådet kom til å dominere det politiske spill. Da ble Norges fremtidige selvstendighet, folkets frihet og vår nasjonale ære for alvor bragt i fare.

Gjennom de forhandlinger som med større eller mindre styrke pågikk helt fra den 9. april og frem til den 15. juli — og der administrasjonsrådet gjennom enkelte av sine medlemmer av og til spilte en

liten del gikk opp for folk. Senere under krigen ble alle forbindelseslinjer med tyskerne konsekvent kuttet, og vi ble harde som flint. Bare ett var nødvendig: å seire. Uten seieren ville alle skjønnedømmer ha vært forgjeves. Bare gjennom seieren kunne vårt land gjenreises og verden forbedres.

Administrasjonsrådet gjorde sin gjerning i en kritisk tid for land og folk. Men det etterlot seg til like en arv for de kommende harde år: Enkelte av de ledere som betydde mest for den kamp som fulgte — og som for tyve år siden ble ført, frem til seier — fikk sin iiddåp i rådet. Dette var i sannhet en skjønner arv.

H. A. Christophersen

109785